

**Список рекомендаційної літератури
(з фондів Наукової бібліотеки Державного податкового
університету та з онлайн доступу)**

Щорічно в усьому світі 15 травня відзначається Всесвітній День захисту клімату, мета якого – привернути увагу людства до проблеми його зміни, основною причиною якої вважають зростання викидів парникових газів внаслідок діяльності людини. Заснування цього екологічного свята стало відповіддю на заклик метеорологів щодо необхідності захисту клімату як ресурсу для добробуту нинішніх та майбутніх поколінь, адже клімат, погода, природні катаклізми здійснюють суттєвий вплив на продовольчу, життєву, майнову безпеку, на водні ресурси, відпочинок та сталий розвиток усіх держав без винятку.

Збереження клімату – одна з глобальних проблем, які сьогодні стоять перед людством. До числа основних проблем, які ведуть до необоротних кліматичних змін на планеті, відносяться підвищення концентрації парникових газів в атмосфері. Глобальне потепління, підвищений вміст озону в атмосферному шарі, природні катаклізми, зміна погодних умов на планеті – все це веде до погіршення клімату Землі і, як наслідок, робить негативний вплив на продовольчу, життєву і майнову безпеку людей, плачевно позначається на стані природних ресурсів та збалансованому розвитку держав.

Світ опинився сьогодні на порозі кліматичної катастрофи. Через вплив людини піднімається рівень світового океану, тануть льодовики, зникають цілі екосистеми, почастишали екстремальні погодні явища, понад 250 мільйонів людей можуть стати кліматичними біженцями вже до середини цього століття. Подальше використання брудних застарілих технологій призведе лише до посилення цих змін та знищення природи, яку ми любимо. Забруднювачі продовжуватимуть отримувати прибутки, а ми будемо платити за це надвелику ціну у вигляді нашого здоров'я, негативних економічних, соціальних та екологічних наслідків.

Останню конференцію сторін Рамкової конвенції ООН із змін клімату COP27 в Шарм-ель-Шейху називають форумом імплементації взятих зобов'язань. На фоні енергетичної кризи, спричиненої російським вторгненням в Україну, газовим шантажем та нафтовою ціновою змовою з ОПЕК, а також на тлі надзвичайних лих, спричинених наслідками змін клімату, конференцію відкрили заклики до негайних дій та прискорення відмови від викопного палива. Це супроводжується публікацією звітів про надзвичайний кліматичний стан.

Кліматична безпека нерозривно пов'язана з енергетичною безпекою. Війна путіна в Україні та зростання цін на енергоносії не є причиною сповільнювати протидію змінам клімату. Вони є приводом діяти швидше.

Диверсифікація нашого енергопостачання шляхом інвестування у відновлювані джерела енергії – це спосіб захистити себе від ризиків енергетичної залежності. Російська збройна агресія проти України призвела до катастрофічних наслідків – тисячі жертв, мільйони людей залишили країну, масштабні руйнування. Поряд із цим, війна негативно впливає на зміну клімату, загрожуює глобальним зусиллям з досягнення цілей Паризької кліматичної угоди.

Станом на середину 2022 року, 193 країни (із 197 країн-учасниць Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату) ратифікували Паризьку угоду. Україна увійшла у двадцятку перших країн, які на державному рівні затвердили Угоду. Головною метою Паризької угоди є утримання глобального потепління на Землі. Участь кожної окремої країни у досягненні світової мети визначається нею індивідуально, є добровільною та має назву «Національно визначений внесок»

Рекомендаційний список літератури буде корисним всім, хто цікавиться захистом екології

Книги

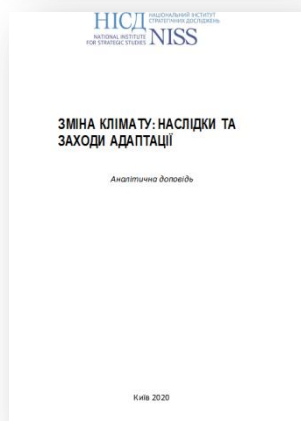
Агrometeorологічні прогнози : навч. посіб. / А. М. Польовий, Л. Ю. Божко, В. С. Шебанін [та ін.]. – Миколаїв : МНАУ, 2019. – 382 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1bmvDtdxJHfZB5LIY4WCs1zG4OszPkHp9/view>

У посібнику висвітлено основні питання агrometeorології: метеорологічні елементи (сонячна радіація, температура повітря і ґрунту, опади тощо), а також погода та її прогнозування, формування клімату. Приділено увагу несприятливим метеорологічним явищам і заходам боротьби з ними, агrometeorологічному обслуговуванню сільського господарства.

Добровольський В. В. Екологічні знання / В. В. Добровольський ; Микол. Держ. гуманітарний ун-т імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія. – Режим доступу: <https://textbook.com.ua/ekologiya/1473446092>

Зміни клімату досі залишаються спірним питанням: хтось каже, що клімат дійсно змінюється, що глобальне потепління – вже не казки з підручника «Природознавство», а об'єктивна реальність, хоча хтось вважає, що саме казки. Проте ігнорувати й погоду за вікном, і висновки метеорологів, таки не варто. Вологи стає менше, посухи трапляються все частіше, а вирощувати сільськогосподарські культури все ж треба.

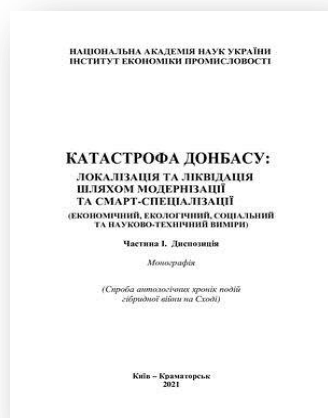
Іванюта С. П. Зміна клімату: наслідки та заходи адаптації : аналітична доповідь / С. П. Іванюта, О. О. Коломієць, Л. М. Якушенко. – К. : НІСД, 2020. – 110 с.

Досліджено глобальні тренди зміни клімату, що є однією з найбільш актуальних загроз із довгостроковим негативним впливом на населення, навколишнє середовище та економіку. Проаналізовано вплив глобальної зміни клімату на земельні ресурси, сільське господарство, лісове господарство, водні ресурси, енергетику, інфраструктуру, біорізноманіття, здоров'я населення, надзвичайні ситуації. Досліджено міжнародний досвід адаптації до зміни клімату і можливості його застосування в умовах України. Розраховано на експертів, науковців, фахівців у галузях екології, економіки, соціального розвитку та національної безпеки, державних службовців, представників громадських організацій та окремих громадян, усіх, хто цікавиться проблемами зміни клімату.

Казанцев Т. Адаптація до змін клімату: Зелені зони міст на варті прохолоди / Т. Казанцев, О. Халаїм, О. Василюк, В. Філіпович [та ін.]. – К., 2016. – 40 с. – Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/323016606_Kazanecv_T_Halaim_O_Vasiluk_O_Filipovic_V_Krilova_G_A_daptacia_do_zmin_klimatu_zeleni_zoni_na_varti_proholodi_-_K_Zelena_Hvila_2016_-_40_s

Скільки парків, скверів та бульварів у Києві? Які види дерев у спеку найактивніше поглинають вуглекислий газ з повітря та мають більший охолоджувальний ефект? Чи готова українська нормативно-правова база з питань утримання міських зелених зон вирішувати проблему зміни клімату? Яким є фактичний відсоток озеленення районів Києва? Чи пов'язаний він із літніми температурами поверхні київських мікрорайонів? На ці та багато інших питань спробувала відповісти робоча команда проекту «Управління зеленими зонами як елемент адаптації до зміни клімату в містах». Проект передбачав оцінку можливостей оптимізації міських зелених зон задля адаптації як самих насаджень, так і населення міст до негативних проявів кліматичних змін на прикладі міста Києва. Учасники проекту вивчали фізіологічну активність основних видів паркових дерев у спеку, проводили теплову зйомку районів Києва за допомогою безпілотного літального апарата, а також аналізували візуальні і теплові супутникові знімки Києва за теплий період року. В даній брошурі викладені основні результати проекту.

Катастрофа Донбасу: локалізація та ліквідація наслідків шляхом модернізації та смарт-спеціалізації (економічний, екологічний, соціальний та науково-технічний виміри) : монографія : Ч. I : Диспозиція / кол. авт. ; НАН Укр., Ін-т економіки пром-сті. – Київ ; Краматорськ, 2021. – 302 с. – Режим доступу : https://iie.org.ua/wp-content/uploads/application/pdf/chastyna-1_donbas_2021-2_compressed.pdf

У монографії обґрунтовано, що стан Донбасу слід визначати як катастрофу. Встановлено, що внаслідок воєнних дій пошкоджено цілісність економічного комплексу, розірвано внутрішні ринки сировини та збуту, втрачено людський капітал. Результати дослідження екологічної складової свідчать про катастрофічну ситуацію з водопостачанням. Погіршення екологічного стану регіону викликане також відсутністю системи моніторингу екологічних ризиків і державної стратегії у зменшенні залежності енергетики від вугілля та вуглецевого палива загалом. Запропоновано для подолання наслідків катастрофи довкілля на Донбасі створити: Міжнародний фонд «Перезавантаження Донбасу – 4.0», у рамках якого будуть сформовані відповідні

галузеві відділення (екологічне, соціальне, неоіндустріальної модернізації, наукове та інноваційне), а також діятиме спеціальний режим інноваційно-інвестиційної діяльності, який передбачатиме стимулюючі умови у сфері оподаткування, кредитування, митної політики для устаткування; Центр стратегування та оргпроекткування «Майбутнє Донбасу»; Громадянську платформу «Індустрія Донбасу – 4.0».

Кліматичні ризики функціонування галузей економіки України в умовах зміни клімату : [колект. монографія] / [С. М. Степаненко та ін.] ; за ред. С. М. Степаненка, А. М. Польового ; Одес. держ. екол. ун-т. – Одеса : ТЕС, 2018. – 546 с.

В монографії розглядаються зміни клімату в зв'язку з глобальним потеплінням та їх вплив на ефективність сфер економіки України до 2050 року. Досліджено очікувані зміни режиму опадів та температури повітря на території України, режим виникнення посушливих явищ, вплив підвищених температур на життєдіяльність людини. Виконана оцінка зміни тривалості опалювального періоду, можливостей розвитку геліо та вітрової енергетики. Оцінено зміну повторюваності ожеледнопаморозевих явищ та налипань снігу. Встановлено очікувані особливості зміни агрокліматичних ресурсів, умов вирощування сільськогосподарських культур та їх урожайності. Надано оцінку та прогноз водних ресурсів України в умовах змін глобального клімату. Видання підготовлено в рамках проекту 544524-TEMPUS-1-2013-1-PL-TEMPUSSMHES «Рамка кваліфікацій в галузі наук про навколишнє середовище для українських університетів». Проект фінансується за підтримки Європейської Комісії. Ця публікація відображає тільки погляд автора, і Європейська Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в цьому виданні.

Кліматичні фінанси : кол. монографія / [М. І. Карлін та ін.] ; за ред. М. І. Карліна ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 183 с.

У монографії визначено зміст, структуру та функції кліматичних фінансів. Вони включають економічні інструменти, важелі й нормативи, які використовуються як на глобальному рівні, так і на рівні окремих держав, регіонів певних країн, територіальних громад, домогосподарств для боротьби з потеплінням. Важливим елементом кліматичних фінансів виступають не лише штрафні санкції щодо тих, хто емітує викиди парникових газів, а й стимули для тих, хто максимально використовує відновні джерела енергії. Видання

рекомендоване студентам-економістам, аспірантам, екологам, працівникам природоохоронних органів та громадських екологічних структур, усім бажаючим зрозуміти способи подолання потепління клімату на планеті й в Україні за допомогою використання кліматичних фінансів.

Кліматогенні зміни рослинного світу Українських Карпат : колект. монографія / Я. П. Дідух [та ін.]. – Чернівці : Друк Арт. – 2016. – 279 с. – Режим доступу : https://www.botany.kiev.ua/doc/klim_zmin.pdf

Проаналізовано показники клімату Українських Карпат та його гідротермічні особливості. Висвітлено екологічні проблеми регіону, теоретичні підходи до прогнозування поведінки екосистем та їх складових під впливом змін довкілля. Дано оцінку реакції рідкісних і адвентивних видів на кліматичні зміни, проведено аналіз фітоінвазії. Показано характер розподілу синтаксонів залежно від умов зовнішніх екофакторів, охарактеризовано рідкісні біотопи, дано їх соціологічну оцінку, загрози існування та ризики втрат. Окремо висвітлено питання стану і трансформації ялинових лісів у зв'язку із кліматичними змінами, охарактеризовано осередки концентрації фіторізноманіття та проблеми його збереження. Проведено порівняльну оцінку рослинності Українських Карпат з польськими Татрами та Гірським Кримом за екологічними показниками. Для ботаніків, екологів, географів, краєзнавців, учителів біології та географії, студентів природничих спеціальностей вищих навчальних закладів, працівників лісового господарства, природоохоронних організацій.

Кліматологія : підруч. для студентів ВНЗ / О. О. Врублевська, Л. Д. Катеруша, Л. Д. Гончарова ; Одес. держ. екол. ун-т. – Одеса : Екологія, 2013. – 343 с. – Режим доступу: http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/398/1/VrublevskayaAA_Klimatologiya_2013.pdf

Надано сучасні поняття і положення про клімат та кліматичну систему. Детально розглянуто основні фактори кліматоутворення, процеси формування теплового режиму кліматичної системи і взаємозв'язки між її окремими ланками. Викладаються основні положення теорії класифікації клімату і просторовий розподіл кліматів згідно різних класифікацій. Значну увагу приділено проблемі змін клімату Землі. Підручник призначений для студентів, аспірантів гідрометеорологічного напрямку навчання, а також для географічних факультетів університетів та педагогічних вищих навчальних закладів. Може бути використаний для

ознайомлення з кліматологією у вищих та середніх спеціальних навчальних закладах іншого профілю та для самоосвіти.

Міскун О. Україна на розрив: видобуток нетрадиційного газу : доповідь / О. Міскун, В. Марцинкевич, А. Сімон. – К. : НЕЦУ, 2014. – 45 с. – Режим доступу : https://necu.org.ua/wp-content/uploads/Slanec_UA_web_all3_mod3.pdf

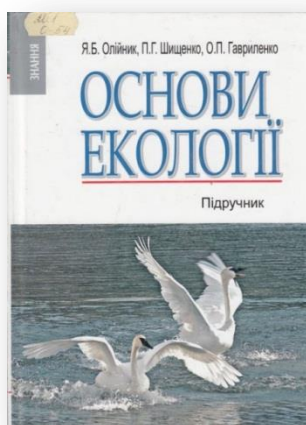
Науково-популярний огляд «Україна на розрив. Видобуток нетрадиційного газу» створений з урахуванням найсучасніших відомостей про технологію гідравлічного розриву пласта, що застосовується для видобутку газу нетрадиційних покладів, та інтенсифікації видобутку газу традиційних покладів. В огляді використовуються факти і дані незалежних наукових досліджень про наслідки застосування цієї технології в Сполучених Штатах Америки, а також огляд ситуації з видобування нетрадиційного газу в Україні. Публікація містить картографічний матеріал про актуальні ліцензійні ділянки для геологічної розвідки і та видобування вуглеводнів (як традиційних, так і нетрадиційних покладів) на території України.

Несприятливі метеорологічні умови в землеробстві: захист від них культурних рослин : навч. посіб. / І. Д. Примак, В. А. Вергунов, П. У. Ковбасюк [та ін.]. – Київ : Кондор, 2006. – 314 с.

У посібнику глибоко висвітлені питання походження, повторюваності і впливу на продуктивність культурних рослин та якість врожаю несприятливих метеорологічних умов в землеробстві.

Олійник Я. Б. Основи екології / Я. Б. Олійник, П. Г. Шищенко, О. П. Гавриленко. – Київ : Знання, 2012. – 558. с.

Це підручник нового покоління. Його автори – провідні фахівці у галузі екології та природокористування, добре знані не тільки в Україні, а й за її межами, висвітлюють основні теми курсу екології. Розкриваються теорія, методологія і практика загальної екології, найголовніші сучасні глобальні проблеми людства. Наводяться найновіші дані наук про навколишнє природне середовище, численні приклади розв'язання екологічних проблем у різних куточках світу. В окремому розділі розглядаються найважливіші питання екології людини – нової наукової галузі, навколо якої сьогодні точаться гострі дискусії. Підручник розрахований насамперед на студентів географічних і

біологічних факультетів, інших спеціальностей навчальних закладів у галузі екології та природоохоронної діяльності. Книга буде корисною також викладачам, науковцям, усім, кого цікавлять проблеми майбутнього виживання людства.

Прентіс Е. Клімат для початківців / Е. Прентіс, Е. Рейнольдс ; проіл. Е. П. Рамон ; пер. з англ. Т. Кузьменко. – Київ : Книголав, 2021. – 127 с.

Що таке клімат і як він змінюється? Чому лід такий важливий? Яким буде світ через 30 років? Чи має значення те, що я їм? І чи може хтось один врятувати світ?

Це видання дуже чітко, простою мовою та за допомогою ілюстрацій пояснює таке складне і важливе явище як зміна клімату. Кліматична криза відбувається у наш час і має великий вплив на світ, в якому ми живемо, а ця книжка відкриває інформацію про те, як працює клімат і як поводитись сучасній

людині, щоб жахливих наслідків було менше.

Зокрема тут йдеться про те, що стало причиною кліматичної кризи, про дослідження цієї проблеми, як нам поводитись – як вирощувати та споживати їжу, як пересуватися, звідки отримувати енергію, тепло. Водночас тут є важливі поради як кожна дитина вже сьогодні може вплинути на цей процес, поставити реалістичні цілі і досягти їх.

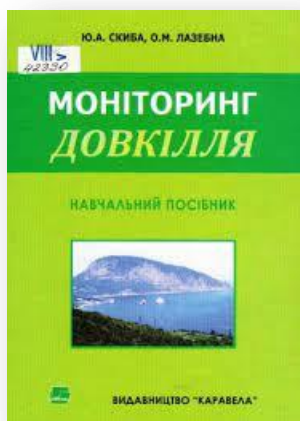

Резнікова О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія / О. Резнікова. – К. : НІСД. – 532 с.

У монографії досліджені теоретичні та практичні аспекти забезпечення національної стійкості в умовах мінливості й невизначеності безпекового середовища. Запропоновано міждисциплінарну теоретичну основу для розроблення практичних механізмів забезпечення національної стійкості, встановлено закономірності формування системи забезпечення національної стійкості та її взаємодії із системою забезпечення

національної безпеки, визначені особливості адаптивного управління національною стійкістю та формування системних зв'язків. Здійснено аналіз практик забезпечення національної стійкості, що існують у світі, з точки зору можливості їх імплементації в Україні. Монографія містить теоретичне обґрунтування процесів розбудови системи забезпечення національної стійкості в Україні, у яких авторка брала активну участь, зокрема, під час розроблення проєкту Концепції забезпечення національної системи стійкості, а також низки інших проєктів нормативно-правових документів України, що набули чинності.

Для експертів, науковців, фахівців у галузі національної безпеки, суб'єктів владних повноважень, представників громадських організацій та окремих громадян, усіх, хто цікавиться проблемами забезпечення національної стійкості.

Скиба Ю. А. Моніторинг довкілля: практичний курс : навч. посіб. / Ю. А. Скиба, О. М. Лазебна ; Мін-во освіти, молоді і спорту України, Нац. педаг. ун-т імені М. П. Драгоманова, Ін-т природничо-географічної освіти та екології. – Київ : Каравела, 2013. – 216 с.

Унаслідок глобального потепління погода стає непередбачуваною й ставить під загрозу вирощування сільськогосподарських культур. На рівні ООН до 2030 року планують скоротити викиди парникових газів на 45% і досягти нульового рівня до 2050 року. Однак у світовій спільноті поки що немає згоди, як саме цього досягти. Клімат і надалі змінюватиметься. Фермерам у вирощуванні плодоовочевих культур потрібно пристосовуватися до кліматичних змін і зменшити негативний вплив аграрного виробництва на довкілля.

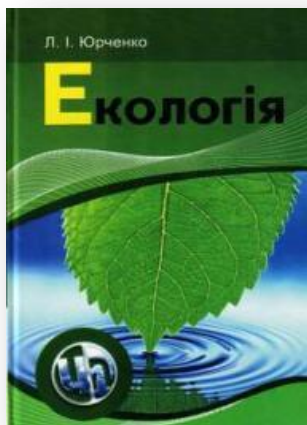
Оцінка вразливості до зміни клімату: Україна : наук.-метод. дослідження / О. Шевченко, О. Власюк, І. Ставчук, М. Ваколюк, М. Ілляш, А. Рожкова. – К. : НЕЦУ, 2014. – 72 с.

Клімат України протягом останніх десятиліть змінюється і цей процес дедалі важче не помітити. Особливо мешканцям мегаполісів, де зосереджена найбільша кількість населення. Згідно з результатами нашого дослідження в майбутньому продовжуватиметься зростання температури повітря та відбуватиметься зміна кількості опадів протягом року. Ми розробили групи індикаторів, за якими встановлюємо, наскільки місто готове до глобального потепління, і що слід зробити, аби його мешканці й надалі жили комфортно.

Серед основних потенційних негативних наслідків зміни клімату, що можуть проявлятися в українських містах – тепловий стрес, підтоплення, зменшення площ та порушення видового складу міських зелених зон, стихійні гідрометеорологічні явища, зменшення кількості та погіршення якості питної води, зростання кількості інфекційних захворювань та алергійних проявів, порушення нормального функціонування енергетичних систем міста.

Методика визначення вразливості міст до наслідків глобального потепління допомагає встановити, які заходи з адаптації слід проводити на місцях (інженерно-технічні, будівельно-архітектурні, економічні, заходи організаційного характеру, а також сформовані загальні рекомендації до розробки плану з адаптації міста). Вона була апробована на Тернополі, Полтаві та Донецьку.

Для окремих негативних наслідків зміни клімату, важливо розробити систему моніторингу, раннього оповіщення населення або управління ризиком. Це дасть змогу принаймні частково звести до мінімуму збитки, спричинені метеорологічними чинниками.

Юрченко Л. І. Екологія / Л. І. Юрченко. – К. : ЦУЛ, 2019. – 304 с. – Режим доступу : <https://textbook.com.ua/ekologiya/1473446097>

Навчальний посібник є адаптованою до навчальних потреб систематизацією провідних поглядів і позицій сучасної екологічної думки. Темі для вивчення ілюструються прикладами і дослідженнями окремих ситуацій та конкретних випадків. Для студентів вищих навчальних закладів екологічного напряму підготовки. Книга може бути корисною також екологам та економістам-практикам, усім, кому не байдужі проблеми сучасної екології.

Статті

26-а конференція учасників рамкової конвенції ООН щодо зміни клімату (COP26) у Глазго // Економіст. – 2021. – № 11. – С. 4–6.

Конференція Організації Об'єднаних Націй зі зміни клімату 2021 року, також відома як COP26, є 26-ю конференцією ООН зі зміни клімату, що проходила у Глазго, Шотландія, Велика Британія, з 31 жовтня по 12 листопада 2021 року під головуванням Алока Шарми[1]. Конференція є 26-ю Конференцією Сторін (КС) Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та третьою нарадою сторін Паризької угоди .

Адаменко Т. Зміна клімату та сільське господарство: як адаптуватися / Т. Адаменко // Агробізнес сьогодні. – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/idei-trendy/item/24771-zmina-klimatu-ta-silske-hospodarstvo-iak-adaptuvatysia.html>

Унаслідок глобального потепління погода стає непередбачуваною й ставить під загрозу вирощування сільськогосподарських культур. На рівні ООН до 2030 року планують скоротити викиди парникових газів на 45% і досягти нульового рівня до 2050 року. Однак у світовій спільноті поки що немає згоди, як саме цього досягти. Клімат і надалі змінюватиметься. Фермерам у вирощуванні плодоовочевих культур потрібно пристосовуватися до кліматичних змін і зменшити негативний вплив аграрного виробництва на довкілля.

Белоусова К. Російська агресія в Україні пришвидшує зміну клімату – Міндовкілля / К. Белоусова. – Режим доступу: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/rosijska-agresiya-v-ukraini-prishvidshue-zminu-klimatu-mindovkillya/>

Заступниця міністра захисту довкілля та природних ресурсів України з питань євроінтеграції Світлана Гринчук заявила, що війна росії проти України пришвидшує зміну клімату та спричиняє збільшення викидів парникових газів. За попередніми оцінками, військова техніка за 150 днів спричинила 4 млн тонн викидів вуглецю, що у 10 разів більше за аналогічні показники за весь 2021 рік, повідомляє пресслужба Міндовкілля. Напрацювання Міндовкілля у сфері кліматичної політики: доопрацювання Кліматичного закону України, який має охоплювати усі напрямки у сфері формування та реалізації кліматичної політики; завершення роботи над планом заходів з реалізації оновленого Національно визначеного внеску України до Паризької угоди та напрацювання спільно з ЄБРР фінансової концепції його реалізації.

Будзяк О. С. Методичні підходи до просторової організації екологобезпечного землекористування в умовах змін клімату / О. С. Будзяк, В. М. Будзяк // Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – № 4 лютий. – С. 17–24.

Проаналізовано існуючу систему просторової організації екологобезпечного землекористування. Обґрунтовано базові критерії та показники оцінки рівня екологобезпечності землекористування. Обґрунтовано три основні типи земель. До них віднесено природний, продуктивний та техногенний типи. Запропоновано еколого-економічні критерії безпечного використання земель. Обчислено коефіцієнт уразливості земельних угідь регіонів України природно-кліматичними чинниками. Розраховано рівень впливу на земельні угіддя антропогенних чинників. Зокрема обчислено щільність радіоактивного забруднення земель, водну та вітрову ерозію. Визначено регіони України із найвищим та найнижчим рівнем забезпечення земельними угіддями.

Букша І. Ф. Напрями реалізації потенціалу лісового господарства України щодо пом'якшення наслідків зміни клімату / І. Ф. Букша, В. П. Пастернак, В. В. Назаренко // Кліматичні зміни та сільське господарство. Виклики для аграрної науки та освіти : зб. тез II міжнар. наук.- практ. конф., 10–12 квіт. 2019 р. – Київ, Миколаїв, Херсон : ДУ НМЦ «Агроосвіта», 2019. – С. 38–41.

Мета конференції – обговорення питань щодо впливу глобальних змін клімату на розвиток сільського господарства та визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень щодо адаптації до змін клімату та зниження ризиків від екстремальних кліматичних явищ.

Гуз Г. Д. Енергетична Хартія: що варто знати / Г. Д. Гуз ; Національний екологічний центр України. – К., 2016. – 4 с. – Режим доступу: <https://necu.org.ua/wp-content/uploads/2016/07/Energetychna-khartia.pdf>

Міжнародна Енергетична Хартія – це міжнародна угода, яка ставить за мету підвищити енергонезалежність і енергоефективність країн, що розвиваються, гарантує безпеку інвестицій та безпеку транзиту. Серед основних зобов'язань, які накладає Хартія – відсутність дискримінації постачальників енергоресурсу, створення конкурентного ринку, вільний транзит електроенергії. На практиці для України це означає, що ми гарантуємо безперешкодний транзит російського газу через свою територію, не дискримінуючи з політичних причин. Хартія також

ставить собі за завдання сталий розвиток енергетики, підвищення рівня енергобезпеки, поліпшення стану охорони навколишнього середовища та створення сприятливих умов для залучення інвестицій.

Гуржий В. Війна в Україні може вплинути на глобальні кліматичні зміни // Екологія. – 2022. – №16. – Режим доступу: <https://nasze-slowo.pl/vijna-v-ukrayini-mozhe-vplynuty-na-globalni-klimatychni-zminy/>

У сучасному світі глобальна зміна клімату та питання екології – гострі проблеми, які стоять перед людством. Ості країн світу активісти вели просвітницьку роботу щодо важливості сортування сміття, зменшення викидів шкідливих для озонового шару газів та зменшення використання природних ресурсів. За екологію активно боролися в Україні як на рівні уряду, так й на рівні різномісних світових і всеукраїнських організацій. Аж поки на українську землю не прийшла війна 24 лютого. Тепер у мережі щодня з'являються новини про знищення окупантами промислових підприємств, величезні пожежі, руйнування елементів інфраструктури та житлових будинків. Варто пам'ятати, що кожен вибух – це забруднення повітря, води та ґрунтового покриву токсичними речовинами.

Дідух Я. Екологічні аспекти глобальних змін клімату: причини, наслідки, дії / Я. Дідух // Вісник Національної академії наук України. – 2009. – № 2. – С. 34–44.

Діяльність Міністерства екології та природних ресурсів України у сфері підготовки та супроводу екологічних законопроектів, які є важливою складовою адаптації вітчизняного законодавства до вимог ЄС, зокрема, ухвалення Верховною Радою в першому читання проектів законів "Про стратегічну екол. оцінку" та "Про оцінку впливу на довкілля".

За клімат у Києві / Георгій Лук'янчук // Слово Просвіти. – 2019. – 26 верес. – 2 жовт. (№ 39). – С. 3.

Україна долучилась до Міжнародного маршу на захист клімату. 20 вересня громадські активісти з різних областей країни зібралися в Києві, щоб висловити свою позицію щодо забруднення довкілля та викидів парникових газів, які пов'язані зі зміною клімату.

Зміна клімату 2023: збільшення викидів внаслідок війни та прогнози. – Режим доступу: <https://ecolog-ua.com/news/zmina-klimatu-2023-zbilshennya-vykydiv-vnaslidok-viyny-ta-prognozy>

Російське повномасштабне вторгнення в Україну вже завдало катастрофічної шкоди навколишньому середовищу. Ведення бойових дій поглиблює кліматичну кризу, викликаючи значні викиди вуглекислого газу та інших парникових газів в атмосферу. За останніми підрахунками фахівців Міндовкілля та міжнародних експертів, внаслідок війни зафіксовано щонайменше 33 млн тонн викидів CO₂екв. З них: від бойових дій – близько 8,9 млн тонн CO₂екв; від пересування внутрішньо переміщених осіб – близько 1 млн тонн CO₂екв; від пожеж – понад 23,4 млн тонн CO₂екв. Потенційні непрямі викиди парникових газів внаслідок необхідності післявоєнного відновлення та реконструкції оцінюються у близько 48,7 млн тонн CO₂екв.

Гавриленко О. Клімат України сьогодні та прогнози на майбутнє / О. Гавриленко // Вища школа. – 2021. – № 5. – С. 89–107.

Статтю присвячено актуальним питанням зміни клімату, які хвилюють багатьох українців. Чому зростає температура повітря та як вона змінюватиметься у майбутньому? Чи будуть зимою сніг і мороз? Чому частішають стихійні явища та погіршується здоров'я нації? Чи вистачатиме традиційним для України культурам вологи для повноцінного досягнення? і т.д. Метою статті не є посіяти паніку чи спрогнозувати апокаліптичний сценарій; метою є спробувати відповісти на вказані та деякі інші питання.

Коваленко Т. Адаптація українського законодавства у сфері запобігання змінам клімату до Acquis Communautaire Європейського Союзу / Т. Коваленко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка : Юридичні науки. – 2020. – № 2 (113). – С. 12–18.

З'ясовано сучасний стан виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 року в частині зведення українського законодавства у сфері зміни клімату та захисту озонового шару до вимог правових актів ЄС, перелічених у додатку ХХХ до глави 6 "Навколишнє середовище" зазначеної Угоди.

Ковальчук Т. Зміна клімату та сільське господарство: як адаптуватися // Агробізнес сьогодні / Т. Ковальчук. – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/idei-trendy/item/24771-zminaklimatu-ta-silске-hospodarstvo-iaк-adaptuvatysia.html>

Унаслідок глобального потепління погода стає непередбачуваною й ставить під загрозу вирощування сільськогосподарських культур. На рівні ООН до 2030 року планують скоротити викиди парникових газів на 45% і досягти нульового рівня до 2050 року. Однак у світовій спільноті поки що немає згоди, як саме цього досягти. Клімат і надалі змінюватиметься. Фермерам у вирощуванні плодоовочевих культур потрібно пристосовуватися до кліматичних змін і зменшити негативний вплив аграрного виробництва на довкілля.

Листопад О. Новий погляд на зону, клімат і національні парки / О. Листопад // Урядовий кур'єр. – 2016. – 17 серпня (№ 154). – С. 3.

Мінприроди визначило десяток пріоритетів, а до контролю за їх виконанням варто долучатися громадськості.

Деяких інвесторів давно цікавить будівництво сонячних електростанцій в зоні відчуження ЧАЕС. Зміна ставлення до зони, перетворення її на інноваційну територію – один із пріоритетів екоміністерства. Тепер дозволено науково-технічну діяльність, проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, створення об'єктів природно-заповідного фонду. За активного сприяння Мінприроди парламент ратифікував Паризьку угоду про зміну клімату. З ініціативи Мінприроди розпочато інвентаризацію всіх сміттєзвалищ. Багато уваги

приділяє Мінприроди й підготовці та супроводу екологічних законопроектів, які є важливою складовою адаптації вітчизняного законодавства до вимог ЄС.

Ляшенко М. В. До питання оцінки впливу тваринництва на забруднення атмосфери / М. В. Ляшенко // Економіка та держава. – 2017. – №9. – С.109–112.

У статті розглядаються дискусійні питання щодо впливу тваринництва на обсяги та динаміку викидів парникових газів, що зумовлюють зміни клімату.

Мостенська Т. Л. Екологічний та природно-кліматичний ризики у системі забезпечення продовольчої безпеки України / Т. Л. Мостенська, Н. С. Скопенко, В. Ю. Білан // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 6 (168). – С. 258–267.

Оцінено екологічний та природно-кліматичний ризики як складові процесу забезпечення продовольчої безпеки країни. Визначено специфічні особливості екологічного та природно-кліматичного ризиків та досліджено екодеструктивні фактори впливу на стан екологічної безпеки. Встановлено, що екологічний та природно-кліматичний ризики, включаючи природні катаклізми, спричинені змінами клімату, зниженням якості та обмеженням доступності води, мають негативні наслідки не лише для екології та продовольчої безпеки, а й для економіки в цілому.

Обиход Г. Організаційно-економічні механізми превентивізації впливу кліматичних змін на урбуруральні території / Г. Обиход, А. Омельченко // Економіка природокористування і сталий розвиток. – 2020. – № 7 (26). – С. 15–20.

Описано перебіг Міжнародного маршу на захист клімату, який відбувся 20 вересня в Києві. Громадські активісти з різних областей країни зібралися, щоб висловити свою позицію щодо забруднення довкілля та викидів парникових газів, які пов'язані зі зміною клімату.

Осадчий В. І. Ресурси та якість поверхневих вод України в умовах антропогенного навантаження та кліматичних змін. За матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 31 травня 2017 року / В. І. Осадчий // Вісник Національної академії наук України. – 2017. – № 8. – С. 29–46.

На основі розробленої концепції системних гідрохімічних досліджень виконано оцінку впливу природних і антропогенних чинників на формування хімічного складу та якість поверхневих вод України. Показано трансформацію речовин після їх надходження у водне середовище. Зроблено висновок про те, що поверхневі води України мають потужну буферну ємність, а тому, незважаючи на надходження у водне середовище значної кількості хімічних речовин техногенного походження, більшість річок, озер та водосховищ України й дотепер не втратили здатності до самоочищення. Встановлено, що зменшення надходжень забруднювальних речовин, спричинене спадом економіки України у 1990-ті роки, привело до стабілізації, а в окремих випадках навіть до незначного поліпшення екологічного стану поверхневих вод. Відзначено вплив кліматичної складової на зміни умов формування водного стоку річок України.

Панасюк Б. Я. Перспективи кліматичних змін на планеті Земля / Б. Я. Панасюк // Економіка АПК. – 2021. – № 4. – С. 108–120.

Мета статті – повідомити про результати власних досліджень та здійснити узагальнення соціально-економічних аспектів оцінки тенденцій розвитку сучасних кліматичних процесів. Методика дослідження. В основі досліджень використані вчення Аристотеля, Вернадського, Руденка, Подолинського, інших світових та вітчизняних вчених. Основними власними методами наукових досліджень є: практичний досвід і наукові розробки; спостережні факти; філософські пошуки і світоуявлення; наукова теорія; науковий пошук; емпірична наукова робота; інтуїція та узагальнення; духовно-релігійні роздуми і переконання; реальні наукові і практичні факти; дані селекційних станцій і дослідних полів України у другій половині ХІХ - першій половині ХХ століття. Результати дослідження. Здійснено науково-методичне узагальнення соціально-економічних аспектів і проведена оцінка тенденцій розвитку сучасних кліматичних тенденцій з визначенням перспективи їх впливу на розвиток аграрного сектору економіки. Елементи наукової новизни. Доведено варіативність змін клімату у процесі еволюційного розвитку людства і соціально-економічної системи його життєдіяльності. Практична значущість. Визначено напрями перспективних змін клімату на планеті Земля.

Природні ресурси і природно-ресурсний потенціал біосфери // Олійник Я. Б. Основи екології / Я. Б. Олійник, П.Г. Шищенко, О. П. Гавриленко. – Київ : Знання, 2012.- С. 199– 354.

Зараз зміна клімату відбувається внаслідок глобального потепління, яке переважно викликане діяльністю людини, через яку змінюється склад атмосфери. Розглядаються найголовніші сучасні глобальні проблеми людства. Наводяться найновіші дані наук про навколишнє природне середовище, численні приклади розв'язання екологічних проблем у різних куточках світу. Розглянуто актуальні питання зміни клімату, які хвилюють багатьох українців.

Степаненко А. Економіка коронавірусної епохи і глобальні зміни клімату / А. Степаненко // Економіка природокористування і сталий розвиток. – 2020. – № 9 (28). – С. 13–20.

Проаналізовано основні версії виникнення і поширення коронавірусу SARS-CoV-2, зокрема його природне та штучне походження, як результат зміни клімату. Зазначено, що для вирішення кліматичних проблем потрібні десятиліття, щоб розробити і впровадити всі необхідні винаходи в галузі чистої енергії. Розкрито думку багатьох дослідників про те, що подолання пандемії коронавірусу можливе з використанням більш цілісного підходу – так званого єдиного здоров'я, згідно з яким здоров'я людини, тварин і довкілля розглядається у взаємозв'язку. Відповідно до теорії великої епідемії, кожні 100 років на планеті розгортається пандемія, а отже, велику світову епідемію у ХХІ ст. спричинив SARS-CoV-2.

Степанюк Г. Проблеми та особливості еколого-економічної діагностики техногенно небезпечних нафтогазових підприємств/ Г. Степанюк, В. Бойко //

Економіка природокористування і сталий розвиток. – 2018. – № 3–4 (22–23). – С. 76–81.

Запропоновано методичний підхід та обґрунтовано основні принципи використання технології еколого-економічної діагностики техногенно небезпечних нафтогазових підприємств.

Стратічук Н. В. Екологізація сільськогосподарської галузі в умовах адаптації до змін клімату / Н. В. Стратічук, О. А. Дюдяєва // Таврійський науковий вісник. – 2022. – № 125. – С. 234–243. – Режим доступу: http://www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/125_2022/32.pdf

За останні десятиліття питання зміни клімату стало невід’ємною задачею щодо захисту довкілля, для України, так і для світу в цілому. Зміщення кліматичних зон, сильні спеки та посухи у деяких регіонах, екстремальні погодні явища на територіях, де раніше були рідкісними. Все це позначається на стані навколишнього природного середовища, в тому числі на виробництві сільськогосподарських культур, стані лісів та водних об’єктів, інших галузях економіки. Підвищення стійкості аграрного сектору до зміни клімату та зниження екологічних ризиків та соціально-економічних потрясінь буде відбуватись через поліпшення стану та різноманіття агроecosystem. Крім того, такий перехід на сталі технології буде сприяти створенню нових робочих місць в галузі органічного землеробства, екологічного туризму тощо. В статті проведено аналіз динаміки переходу на органічні технології виробництва в сільськогосподарській галузі на прикладі розвитку галузі в провідних країнах світу, в тому числі європейських, та в Україні.

Третяк А. М. Економіко-екологічні аспекти формування відносин на природні ресурси рекреаційного землекористування в умовах нових земельних відносин / А. М. Третяк, Г. В. Будзелович // Земельне Право України. – 2014. – №4. – С. 18–26.

Обґрунтовано, що інституційне середовище формування і регулювання функціонування системи землекористування повинно базуватися на новітній інституціонально-поведінковій економічній теорії, яка базується на: новій економічній історії, теорії суспільного вибору, теорії власності, теорії економічних організацій, теорії поведінкової (організаційної) економіки, теорії оптимального контракту (угоди), теорії трансакційних витрат. Вони є базовою основою для розвитку теоретичних засад формування і регулювання функціонування системи землекористування. Визначено, що важливою інституцією і механізмом формування та регулювання функціонування системи землекористування є землеустрій та землевпорядкування. Їх інституціональне середовище та його ефективність у формуванні і регулюванні функціонування системи землекористування, як і відносин прав власності на землю та інші природні ресурси, нами буде розглянуто в подальших дослідженнях.

Трипольська Г. С. Оцінка витрат на заходи з адаптації до зміни клімату в Україні / Г. С. Трипольська // Економіка і прогнозування. – 2020. – № 4. – С. 60–71.

У статті розглянуто основні адаптаційні заходи, профінансовані в Україні за рахунок державного та регіонального бюджетів у розрізі областей протягом 2016–2018 рр. у рамках природоохоронної діяльності. До таких заходів відносяться розчистка русел, притоків річок; відновлення сприятливого гідрологічного режиму водойм; будівництво та реконструкція каналізації; лісорозведення; реконструкція та підтримання дамб, гідротехнічних та інших водних захисних споруд, укріплення берегів водойм, заходи захисту від підтоплення; озеленення та інші. Визначено, що станом на кінець 2020 р. єдиним міжнародним фондом, що може надавати фінансування на адаптаційні заходи в Україні, є Глобальний екологічний фонд.

Устінова І. І. Збереження природно-ресурсного потенціалу в контексті змін клімату як шлях до системної екологізації середовища перебування людини / І. І. Устінова, І. П. Козятник // Екологічний вісник. – 2011. – № 3 (травень-червень). – С. 4–5.

Шеченко О. Сучасні шляхи врегулювання глобальної зміни клімату / О. Шеченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка : Міжнародні відносини. – 2018. – № 1/2 (47/48). – С. 70–77.

Розглядіються питання, пов'язані із сучасними способами врегулювання глобальної зміни клімату. У висновку зазначено, що проблему глобальної зміни клімату визнано на міжнародному, національному та місцевому рівнях.

Якимчук О. Ф. Державне управління еколого-економічною безпекою в умовах кліматичних змін: аспекти інформатизації / О. Ф. Якимчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – № 8 квітень. – С. 136–140.

Кліматичні зміни особливо останнім десятиліттям стали невід'ємною частиною нашого життя. Їх вплив на соціально-економічний розвиток держави доволі вагомий, але оцінити наслідки від зміни клімату повною мірою нині неможливо. Ці зміни позначаються не лише на стані соціально-економічного розвитку держави, але й у показниках еколого-економічної безпеки. Тому важливою складовою національної безпеки України, що вказує на зв'язок між економічною могутністю країни, національною безпекою та наявним потенціалом, є її економічна безпека, досягти яку можливо шляхом реалізації форм й методів економічної політики, спрямованої на ефективну діяльність усіх підрозділів та підсистем, первинною ланкою яких є суб'єкти господарювання. Варто зазначити, що кліматичні зміни спричиняють і значні фінансові витрати для держав. Як підсумок дослідження, автором розроблено комплекс заходів задля зміцнення еколого-економічної безпеки України, окреслено перспективи впровадження концепції сталого розвитку в умовах зміни клімату.